

A group of eleven people, including women and a young girl, are standing in front of a traditional wooden house with a thatched roof. The house has light blue painted walls and a dark wooden door. The people are dressed in traditional folk costumes, featuring white blouses, red vests, and patterned skirts. Some are holding small woven baskets. The scene is set in a lush green field with tall grass and some flowers in the foreground. The sky is clear and blue.

POWIAT SZYDŁOWIECKI

**Posłuchaj, poznaj
i pokochaj folklor**

Postuchaj, poznaj i pokochaj folklor

**O zespołach folklorystycznych i kołach gospodyń wiejskich,
które kultywują tradycje i kulturę ludową,
w tym tradycje kulinarne regionu.
To dzięki nim ocalone od zapomnienia przepisy
znalazły się w publikacji „Powiat szydłowiecki. Smaki”**

Zespół Śpiewaczy „Pawłowianki” powstał w 1989 roku w Gminnym Ośrodku Kultury w Pawłowie. Obecnie tworzą go mieszkanki Pawłowa i pobliskiej Krawary: **Zofia Małkus** – kierowniczka zespołu, **Katarzyna Ziomek**, **Alina Kucfir**, **Zofia Teresa Krak**, **Wanda Serdak**, **Wiesława Czubak**, **Barbara Frankiewicz** i **Ewa Bugała**. Opiekunem merytorycznym jest instruktor ds. folkloru **Sławomir Jacek Miernik**.

Repertuar „Pawłowianek” to oryginalne pieśni i przyśpiewki często zasłyszane w rodzinnych domach, przekazane przez starsze pokolenie. Panie biorą udział w przeglądach i festiwalach folklorystycznych, imprezach okolicznościowych (gminnych, powiatowych i o szerszym zasięgu) oraz kościelnych, prezentując rodzimy folklor. Wielkim wydarzeniem było przyznanie „Pawłowiankom” nagrody im. Jana Kochanowskiego „za całokształt działalności w dziedzinie folkloru i sztuki ludowej”. Nagrodę przyznało Stowarzyszenie Miłośników Poezji Jana Kochanowskiego „Renesans” w 2007 roku. Spełnieniem marzeń członkiń zespołu był udział w 2009 roku w Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu nad Wisłą.

„Pawłowianki” to również mistrzynie potraw regionalnych, a słynne „racuchy pawłowskie” nie mają sobie równych.

Jolanta Kołodziej

Koło Gospodyń Wiejskich i Koło Super Babek ze Skłobów. W Skłobach istnieją dwa koła gospodyń wiejskich: starszych oraz młodszych (Koło Super Babek). Panie obu kół spotykają się, wspólnie gotują, starsze przekazują tradycyjne przepisy młodszy. Koło Gospodyń Wiejskich w Skłobach powstało 30 stycznia 2009 roku. Do koła należą: **Anna Pietras, Elżbieta Twardowska, Anna Biegaj, Beata Michnicka, Dorota Duda, Barbara Walska, Krystyna Sykuła, Regina Pietras, Krystyna Baran, Barbara Kloch, Elżbieta Krajewska, Barbara Pietras, Jadwiga Herka.** W 2014 roku powstało w Skłobach Koło Super Babek. Do koła należą: **Sylvia Klink, Justyna Sobieraj, Justyna Głowacka, Magdalena Głowacka, Anna Nowak, Agnieszka Osobińska, Milena Megert, Aneta Mosiołek, Elżbieta Chmielewska, Ilona Salamaga.**

Anna Pietras

GMINA CHLEWISKA

Koło Gospodyń Wiejskich i Zespół Śpiewaczy „Załawianki” z Załawy powstały w 2003 roku. Zespół występuje na przeglądach folklorystycznych, festynach oraz imprezach gminnych, takich jak Święto Żelaza i Stali, Wianki. Opiekunem merytorycznym Zespołu jest instruktor ds. folkloru **Stawomir Jacek Miernik**. Skład Zespołu „Załawianki” i Koła Gospodyń Wiejskich: **Anna Biatek** – przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich, **Maria Jagieło, Marian Jagieło, Maria Gnat, Bożena Garbacz, Joanna Krupa, Teodora Turek, Barbara Wileńska, Kunegunda Zawisza, Halina Sambol**.

Działalność zespołu wspiera Radny Gminy Chlewiska i Sołtys Załawy **Ryszard Goździk**. Zespół bierze także udział w konkursach kulinarnych. W 2017 roku zdobył I miejsce w konkursie na potrawę regionalną z ziemniaka podczas Festiwalu Ziemniaka w Muzeum Wsi Radomskiej. Komisji Konkursowej przewodniczył **Karol Okrasa**.

Anna Biatek

Zespół Śpiewaczy „Gąsawianki” z Gąsaw Rządowych

Na początku lat sześćdziesiątych w Gąsawach Rządowych zawiązało się Kółko Rolnicze, którego kierownikiem był **Adolf Wąty**. We wrześniu 1967 roku działalność rozpoczęło Koło Gospodyń Wiejskich. Członkinie koła były rozśpiewane, więc już wtedy powstał zespół śpiewaczy, który uczestniczył w uroczystościach ludowych. W 1975 roku Koło Gospodyń Wiejskich liczyło 27 kobiet, a przewodniczącą tego koła i zespołu została **Zofia Majstrak**. Pod jej kierownictwem zespół prowadził działalność artystyczną przez kolejnych pięć lat. Od 1980 roku zespołem kierowała **Janina Głuch**. Ze względu na upływ czasu i zmiany miejsc zamieszkania liczba członkiń zmalała do 12. W 1995 roku zespół zmienił nazwę na Zespół Śpiewaczy „Gąsawianki”. W różnego rodzaju przeglądach i festiwalach otrzymał wiele nagród, dyplomów i wyróżnień. Od stycznia 2002 roku kierownikiem „Gąsawianek” jest **Helena Motyka**. Zespół kontynuuje swoją działalność folklorystyczną i godnie reprezentuje wieś Gąsawy Rządowe, gminę Jastrzęb oraz powiat szydłowiecki, uczestnicząc corocznie w przeglądach i festiwalach w całej Polsce. „Gąsawianki” systematycznie jeżdżą na przeglądy zespołów ludowych do Przysuchy, Łży, Radomia, Szydłowca i Zaborowia oraz na spotkania z różnych okazji do Skarżyska Książęcego, Jastrzębia, Wierzbicy i Radomia. W 2007 roku „Gąsawianki” brały udział w wyjeździe na Litwę do polskich szkół w Starej Wilejce, zwiedziły też Wilno. Prezentowały region Szydłowca w Opinogórze, Opocznie, Gielniowie, Mirowie, Chlewiskach, Jastrzębiu. Obecnie zespół liczy osiem osób. Jego nestorką jest **Bogusława Minda**, która należy do niego od samego początku. Panie co roku robią palmę na konkurs do Szydłowca oraz pieką babę wielkanocną. Zespół obchodził w 2017 roku 50-lecie istnienia i działalności. Wśród największych sukcesów ostatnich lat należy wymienić następujące:

- I nagroda w kategorii zespoły śpiewacze w XV Regionalnym Przeglądzie Kapel i Zespołów Ludowych Stylizowanych im. Jana Derlety – Szydłowiec 2002 r.,
- I nagroda w prezentacjach konkursowych XIV Festiwalu Folkloru im. Józefa Myszki – Łża 2008 r.,
- II miejsce w XV Festiwalu im. Józefa Myszki – Łża 2009 r.,
- II miejsce w Przeglądzie Zespołów Folklorystycznych im. Oskara Kolberga – Przysucha 2009 r.,
- I miejsce w Powiatowym Festiwalu Folklorystycznym Kuźnice Folk Fest – Sielcia 2011 r.,
- II miejsce w Festiwalu Folkloru im. Józefa Myszki w kategorii zespoły śpiewacze – Łża 2015 r.,
- II miejsce w kategorii zespołów śpiewaczych w XVII Mazowieckim Przeglądzie Folkloru – Przysucha 2016 r.,
- II miejsce w kategorii zespoły śpiewacze na XXIII Festiwalu Folkloru i Twórczości Nieprofesjonalnej POWIŚLE 2017 – Lipsko 2017 r.

Obecny skład zespołu: **Helena Motyka** – kierownik zespołu, **Ewa Jelonek**, **Danuta Szymańska**, **Danuta Drabik**, **Bogumiła Minda**, **Teodora Kijas**, **Teresa Jelonek**, **Maria Arak**, **Teresa Kowalik**.

Helena Motyka

GMINA JASTRZĄB

Stowarzyszenie Zespołu Folklorystycznego „Wolanki”.

Zespół Folklorystyczny „Wolanki” z Woli Lipienieckiej Małej powstał 10 stycznia 2009 roku z inicjatywy **Henryki Chęcińskiej**. Początki nie były łatwe, ponieważ nie było osób chętnych do śpiewania, dlatego w skład zespołu postanowiono włączyć młodzież szkolną. „Wolanki” śpiewają stare znane przez wszystkich pieśni, a także piszą własne słowa i melodie na daną okoliczność. Zespół prezentował się w trakcie obchodów Niedzieli Palmowej w Szydłowcu, brał udział w konkursach wielkanocnych, Dniach Kolbergowskich w Przysusze, Biesiadzie Gawędziarzy w Zwoleniu, Przeglądzie Pieśni Religijnej w Zakrzewie, Wojewódzkim Przeglądzie Zwyczajów i Obrzędów Ludowych w Zaborowiu. Prezentował także własnoręcznie uwić wieńce dożynkowe na dożynkach gminnych w Jastrzębiu i Sadku, dożynkach powiatowych w Mirowie i Chlewiskach. „Wolanki” prezentowały również swoje pastorałki i kolędy na zamku w Szydłowcu, w przedszkolu Kacperek w Woli Lipienieckiej Dużej, na spotkaniu integracyjnym w pierwszą rocznicę powstania zespołu w remizie OSP Wola Lipieniecka. Swoją obecnością uświetniają także festyny rodzinne, dni strażaka, dziecka, kobiet, matki i inne imprezy okolicznościowe. Obecnie zespół liczy 10 osób. Wśród sukcesów należy wymienić: I miejsce w konkursie na Babkę Wielkanocną oraz II miejsce w konkursie na Najładniejszą Palmę Dużą, III miejsce za występ na Dniach Kolbergowskich w Przysusze.

Obecny skład zespołu: **Henryka Chęcińska** – kierowniczka zespołu, **Elżbieta Bodo**, **Barbara Dąbrowska**, **Katarzyna Dąbrowska**, **Elżbieta Lendzion**, **Katarzyna Lendzion**, **Agnieszka Tomczyk**, **Halina Sodel**, **Piotr Lendzion**, **Mirosław Lis**.

Henryka Chęcińska

GMINA MIRÓW

Zespół „Mirowianki”

Powstał w 2009 roku. Prezentuje stare pieśni ludowe. Bierze udział w przeglądach, biesiadach, dożynkach, festynach. Aktualny skład zespołu: **Jolanta Stachowicz** – kierowniczka zespołu, **Anna Stachowicz**, **Marzanna Lech**, **Urszula Domańska**, **Dorota Nowak**, **Teresa Nowak**, **Żaneta Guz**, **Halina Lech**, **Alicja Nowak**, **Jan Siedlecki**, **Beata Kobierska**, **Sylvia Łyżwa**, **Danuta Kaczyńska**, **Henryk Tarabas**.

Zespół odnosi sukcesy, otrzymał wiele nagród i wyróżnień, m.in.: na Festiwalu Folkloru i Twórczości Nieprofesjonalnej Powiśle w Lipsku – I miejsce (2014, 2016 r.), wyróżnienia (2015, 2018 r.),

- I miejsce (2011, 2012, 2013, 2014, 2015 r.), II miejsce (2010 r.), III miejsce (2009 r.) na Festiwalu Folkloru im. Józefa Myszki w Iłży,
- III miejsce na Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym w 2018 roku,
- podczas Biesiady Gawędziarzy, Poetów i Śpiewaków Ludowych w Zwoleniu Teresa Nowak w 2014 roku, a Beata Kobierska w 2017 roku zdobyły I miejsce, również w 2017 roku Jolanta Stachowicz otrzymała nagrodę specjalną od jurorów,
- wyróżnienie w Sabatowych Bajaniach w Bukowinie Tatrzańskiej (2017 r.),
- podczas Dni Kolbergowskich w Przysusze – II miejsce w 2009 roku oraz wyróżnienia w latach: 2010, 2012, 2013, 2015, 2016,
- w Przeglądzie Ludowej Pieśni Obrzędowej Regionu Radomskiego w Mirowie – III miejsce w 2018 roku, wyróżnienie w 2016 roku,
- w Przeglądzie Zespołów Ludowych Prezentujących Zwyczaje i Obrzędy w Zaborowiu – Nagroda Specjalna za obrzęd „Przygotowanie do ślubu” (2010 r.), III miejsce za obrzęd „Chrzcziny” (2011 r.), wyróżnienia za obrzędy „Wydawanie wianka” (2009 r.) oraz „Oczepiny” (2012 r.).

Jolanta Stachowicz

Zespół Ludowy „Rogowianki” z Rogowa

Powstał w lutym 2008 roku. Kierownikiem i założycielem zespołu jest **Marian Zdziech**. Zespół „Rogowianki” corocznie występuje w różnych imprezach folklorystycznych oraz obrzędowych. Zespół przez te lata spędzone z folklorem otrzymał wiele nagród pieniężnych oraz rzeczowych. Zespół Ludowy „Rogowianki” w kwietniu 2018 roku obchodził jubileusz 10-lecia. W skład zespołu wchodzi: **Danuta Bilska, Helena Barańska, Teresa Chruściel, Grażyna Kępa, Wioleta Tomczyk, Bożena Maciejczak, Maria Wasilek, Danuta Walas, Anna Witkowska, Marek Kaluga, Gabriel Minda, Marian Zdziech.**

Marian Zdziech

Zespół Śpiewaczy „Niezapominajki” ze Zbijowa Dużego

Powstał w 2010 roku. Uczestniczy w przeglądach folklorystycznych, festynach, uroczystościach gminnych, zdobywa nagrody i wyróżnienia. Do Zespołu należą: **Jadwiga Kępas, Bożena Jaworska, Zofia Błach, Alina Gwóźdź, Wiesława Maciejczak, Barbara Bilska, Jadwiga Zaborska, Piotr Gołosz.**

Jadwiga Zaborska

Koło Gospodyń Wiejskich „Górnianki” z Bieszkowa Górnego

Powstało w 2015 roku. W Bieszkowie Górnym był już piękny budynek świetlicy wiejskiej, gdzie mogłyśmy się spotykać. Przystąpiłyśmy więc do wyposażenia kuchni i wspólnego gotowania. Wymieniałyśmy się przepisami, szukałyśmy starych przepisów naszych mam i babć, i odtworzyłyśmy całkiem dobre potrawy. Są to: pyzy; pierogi z kaszą, serem i miętą; pierogi z kapustą i grzybami; pierogi z mięsem; żelazna porka; gołąbki z ziemniaków; rolady z sera żółtego ze szpinakiem; rolady mięsne; kieszonki mięsne z jajem; ser żółty; chipsy serowe; bieszkowski ser podpuszczkowy z czarnuszką i ser podpuszczkowy wędzony; grochówka gotowana na kuchni polowej; kapuśniak i wiele innych. Potrawy te gotujemy na festyny, dożynki oraz spotkania z koleżankami z innych kół. Współpracujemy z Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Szydłowcu i Radomiu, z Lokalną Grupą Działania w Szydłowcu, Urzędem Gminy w Mirowie. Brałyśmy udział w Targach Przedsiębiorczości w Tarcynie i w Targach Kielce, gdzie promowałyśmy nasze potrawy. Do koła należą: **Mirostawa Kępas, Barbara Figarska, Teodora Parszewska, Leokadia Harabin, Ewa Minda, Elżbieta Jelonek, Irmína Seweryn, Barbara Kaluga.**

Mirostawa Kępas

Zespół Ludowy „Zaborowianki” z Zaborowa

Powstał w 1985 roku. Po raz pierwszy wystąpił w Guzowie na dożynkach gminnych. Już w początkowym okresie działalności uczestniczył jako zespół śpiewaczy w festiwalach i przeglądach, m.in.: w Mazowieckim Przeglądzie Folkloru w Przysusze, w festiwalu „Na styku Mazowsza i Małopolski” w Opocznie, w Ogólnopolskim Przeglądzie Kapel i Zespołów Ludowych Stylizowanych im. Jana Derlety w Szydłowcu. Z okazji jubileuszu 10-lecia działalności zespół przygotował „Obrzęd weselny”, który zdobył uznanie widzów, co było inspiracją do opracowania scenicznego innych obrzędów: „Praczek”, „Kopanie ziemniaków”, „Wianowanie”, „Swaty”, „Czary mary i uroki”, „Muzyka u Maciejowy”, „Cygany we wsi”, „Sadzenie ziemniaków”, „Ocepiny”, „Plecinie kosotek”, „Wigilia”.

Zespół „Zaborowianki” może się pochwalić wspaniałym dorobkiem w kultywowaniu ludowych obyczajów, przygotowywaniu regionalnych potraw i znajomością pieśni oraz przyśpiewek. Stąd wiele nagród, które otrzymywał w różnych latach swojej działalności.

Wśród nich są:

- I nagroda Mazowieckiego Festiwalu Teatrów Obrzędowych w Warszawie (2004 r.),
- I nagroda na Mazowieckim Przeglądzie Działalności Artystycznej Zespołów Wiejskich w Płocku (2000, 2001 r.),
- I nagroda na Festiwalu Folkloru i Twórczości Nieprofesjonalnej w Lipsku.

Komisja artystyczna Ogólnopolskiego Sejmiku Teatrów Wsi Polskiej w Tarnogrodzie doceniła spektakle: „Pieczenie chleba” (2001 r.), „Kądzelnice” (2002 r.) oraz „Muzyka u Maciejowy” (2013 r.).

Zespół jest współorganizatorem Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Ludowych Prezentujących Zwyczaje i Obrzędy w Zaborowiu. W Muzeum Wsi Radomskiej nagrał dwa warsztaty edukacyjne dla dzieci i młodzieży: „Od rośliny do tkaniny” i „Kto ma żytko, ten ma wszystko”. Zespół był także realizatorem warsztatów folklorystycznych dla dzieci i młodzieży w programie „Akademia Integracji Społecznej” zorganizowanym przez świetlicę w Zaborowiu. Za swoje osiągnięcia został odznaczony przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego odznaką honorową „Zasłużony dla kultury Polskiej”.

Kierownikiem i założycielem zespołu jest **Dorota Gawor**. Skład zespołu: **Dorota Gawor, Dorota Barbara Gawor, Lucyna Gawor, Genowefa Kaleta, Danuta Gawęda, Emilia Kwietniewska, Renata Czubak, Małgorzata Burek**

Dorota Gawor

GMINA OROŃSKO

Zespół Ludowy „Zdziechowianki” ze Zdziechowa

Oficjalnie powstał w 2007 roku z inicjatywy **Danuty Woźniak**, ale jego początki wywodzą się z długich tradycji rodzinnych. Jak mówią członkowie zespołu: „przy muzyce zawsze raźniej”, a śpiew i gra na instrumentach towarzyszą im od zawsze. W skład zespołu wchodzi śpiewaczki: **Danuta Woźniak, Genowefa Petrykowska, Czesława Derleta, Wacława Olszewska i Dorota Niewadzisz** oraz muzycy **Mirostaw Rogala** – harmonista, **Stanisław Maj** – skrzypek, **Tadeusz Kwietniewski** – barabanista.

Zespół bierze udział w licznych festiwalach, festynach i przeglądach, a także konkursach kulinarnych. „Zdziechowianki” otrzymały wiele nagród i wyróżnień, m.in.: zajęły I miejsce na Przeglądzie Zespołów Ludowych w Przysusze, I miejsce na Festiwalu Folkloru i Twórczości Nieprofesjonalnej Powiśle w Lipsku (2018 r.), wyróżnienia na Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym oraz na Festiwalu Folkloru im. Józefa Myszki w Iłży (2017 r.). Pani Danuta Woźniak zdobyła I miejsce podczas Biesiady Gawędziarzy, Poetów i Śpiewaków Ludowych w Zwoleniu (2017 r.).

„Zdziechowianki” promowały potrawy regionalne na Targach Kielce, corocznie w Muzeum Wsi Radomskiej na Festiwalu Ziemniaka, Święcie Chleba oraz Dożynkach. Szydłowiecki chlebek zespołu zajął II miejsce jako produkt regionalny podczas konkursu w Warszawie.

Danuta Woźniak

Zespół Ludowy „Kumosie” z Sadku

Idea powstania zespołu zrodziła się w maju 2010 roku, gdy sołtys Sadku **Zygmunt Matla** zaprosił kilka kobiet do ośpiewania wieńca dożynkowego przy akompaniamencie akordeonu, na którym grał **Stefan Ruzik**. Śpiew spotkał się z pozytywnym odbiorem społeczności, co zaowocowało zawiązaniem się zespołu o nazwie „Kumosie”. Uroczysta inauguracja odbyła się 8 marca 2011 roku. Do zespołu należą: **Maria Pietras** – kierowniczka zespołu, **Janina Parszewska**, **Teresa Błaszczuk**, **Wanda Gierczak**, **Justyna Pietras**, **Zofia Kaszuba**, **Aniela Sochacka**, **Natalia Stefańska**, **Danuta Dyzner**, **Mirostaw Kliszewski** – akordeon, **Ryszard Kliszewski** – bębenek, **Mieczysław Maskiera** – skrzypce. Spotykają się wszyscy raz w tygodniu w świetlicy, by ćwiczyć wspólne śpiewanie. Celem zespołu jest upowszechnianie muzyki ludowej i jej wpływ na społeczność lokalną. „Kumosie” aktywnie uczestniczą w lokalnym życiu społecznym. Biorą udział w uroczystościach gminnych i kościelnych. Występują m.in. podczas kiermaszów wielkanocnych (prezentują wówczas piękne palmy i baby wielkanocne wykonane przez zespół). Urozmaicają swym śpiewem dożynki gminne. Biorą czynny udział w Święcie Jagody, Ogólnopolskim Biegu Ulicznym w Sadku. Reprezentują gminę m.in. na Dniach Kolbergowskich w Przysusze, Przeglądzie Zespołów Ludowych w Itzy, Wieniawie, Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym czy też podczas Biesiady Zwoleńskiej. Dnia 4 lipca 2018 roku zespół wystąpił jako gość specjalny na Festiwalu Zespołów Ludowych w Wilnie. Motto zespołu to: Posłuchaj, poznaj, pokochaj folklor.

Maria Pietras

Zespoły i koła gospodyń wiejskich

Zespół Śpiewaczy „Pawłowianki”	■	...	2
Koło Gospodyń Wiejskich i Koło Super Babek ze Skłobów	■	...	4
Koło Gospodyń Wiejskich i Zespół Śpiewaczy „Załawianki” z Załawy	■	...	6
Zespół Śpiewaczy „Gąsawianki” z Gąsaw Rządowych	■	...	8
Stowarzyszenie Zespołu Folklorystycznego „Wolanki” z Woli Lipienieckiej Małej	■	...	10
Zespół „Mirowianki” z Mirowa	■	...	12
Zespół Ludowy „Rogowianki” z Rogowa	■	...	14
Zespół Śpiewaczy „Niezapominajki” ze Zbijowa Dużego	■	...	16
Koło Gospodyń Wiejskich „Górnianki” z Bieszkowa Górnego	■	...	18
Zespół Ludowy „Zaborowianki” z Zaborowa	■	...	20
Zespół Ludowy „Zdziechowianki” ze Zdziechowa	■	...	22
Zespół Ludowy „Kumosie” z Sadku	■	...	24

Powiat Szydłowiecki
pl. M. Konopnickiej 7
26-500 Szydłowiec
www.szydlowiecpowiat.pl

ISBN 978-83-65019-36-3
Egzemplarz bezpłatny

